

Usnesení Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 25.10.2007, sp. zn. 10 To 286/2007, ECLI:CZ:KSHK:2007:10.TO.286.2007.1

Číslo: 17/2009

Právní věta: Závazkový právní vztah mezi dlužníkem a věřitelem je obligatorním znakem skutkové podstaty trestného činu poškozování věřitele podle § 256 tr. zák. Otázku existence a obsahu tohoto právního vztahu musí soud v trestním řízení posuzovat vždy samostatně jako předběžnou otázku (§ 9 odst. 1 tr. ř.), neboť jde o posouzení viny obviněného. To platí i v případě, že existence takového závazkového právního vztahu již byla deklarována pravomocným rozhodnutím soudu v občanskoprávním řízení, které nemá konstitutivní povahu. Tímto rozhodnutím sice soud není v trestním řízení vázán, avšak nemůže je pominout, proto jím provede důkaz, zhodnotí je v souladu s ustanovením § 2 odst. 6 tr. ř. a ve svém rozhodnutí se s jeho argumenty vypořádá.

Soud: Krajský soud v Hradci Králové

Datum rozhodnutí: 25.10.2007

Spisová značka: 10 To 286/2007

Číslo rozhodnutí: 17

Číslo sešitu: 3

Typ rozhodnutí: Usnesení

Hesla: Poškození věřitele, Předběžná otázka

Předpisy: § 256 tr. zák.
§ 9 odst. 1 tr. ř.

Druh: Rozhodnutí ve věcech trestních

Sbírkový text rozhodnutí:

Krajský soud v Hradci Králové k odvolání obžalovaných J. B. a Mgr. V. N. zrušil rozsudek Okresního soudu v Hradci Králové ze dne 20. 7. 2007, sp. zn. 2 T 3/2005, a věc vrátil okresnímu soudu, aby o věci znovu jednal a rozhodl.

Z o d ů v o d n ě n í :

Napadeným rozsudkem byli obžalovaní uznáni vinnými skutkem spočívajícím v tom, že dne 5. 12. 2002 v H. K. po společné domluvě v úmyslu zmařit uspokojení pohledávky věřitele P. K. ve výši 650 000 Kč s příslušenstvím, kterou byl J. B. povinen uhradit na základě rozsudku Okresního soudu v Hradci Králové ze dne 27. 6. 2001, sp. zn. 8 C 27/1998, jenž nabyl právní moci dne 27. 9. 2002, uzavřeli kupní smlouvu, kterou J. B. jako prodávající převedl ze svého majetku na Mgr. V. N. jako kupujícího rodinný dům spolu s pozemky, vše zapsané na LV pro obec a katastrální území V. u Katastrálního úřadu v H. K., za kupní cenu 2 000 000 Kč, z níž na částku 500 000 Kč byla započtena vzájemná pohledávka Mgr. V. N. a částka 1 500 000 Kč, měla být uhrazena na účet J. B. do jednoho

měsíce od uzavření kupní smlouvy a následně dne 20. 11. 2003 uzavřel s Mgr. V. N. dodatek ke kupní smlouvě, podle kterého netrval na zaplacení kupní ceny ve sjednaném termínu, v důsledku čehož se P. K. nemohl domoci uspokojení své pohledávky, čímž mu byla způsobena škoda přinejmenším ve výši 650 000 Kč.

Toto jednání obžalovaného J. B. bylo kvalifikováno jako trestný čin poškozování věřitele podle § 256 odst. 1 písm. a), odst. 3 tr. zák., jednání obžalované Mgr. V. N. jako pomoc k trestnému činu poškozování věřitele podle § 10 odst. 1 písm. c), § 256 odst. 1 písm. a), odst. 3 tr. zák. U obou obžalovaných bylo podle § 24 odst. 1 tr.zák. upuštěno od potrestání.

Proti tomuto rozsudku podali oba obžalovaní v zákonné lhůtě odvolání, která odůvodnili prostřednictvím svého obhájce a která zaměřili proti výroku o vině. V podstatě shodně namítli, že mezi obžalovaným J. B. a P. K. neexistovala pohledávka uvedená ve výroku napadeného rozsudku. Poté, co došlo k zániku původně uzavřené kupní smlouvy (ze dne 14. 4. 1997), byly veškeré pohledávky a závazky mezi jmenovanými vypořádány. Sporná částka 650 000 Kč byla vypořádána tak, že J. B. vrátil P. K. byt v H. K. I přes existenci pravomocného rozhodnutí soudu v občanskoprávním řízení potvrzujícím existenci sporné pohledávky trestní soud měl přihlídnout ke všem provedeným důkazům, jež existenci sporné pohledávky nejen zpochybňují, ale přímo vyvracejí. Na tyto důkazy pak odvolatelé podrobněji poukazují, když jde podle jejich názoru i o nové skutečnosti, které nebyly známy v době rozhodování soudu v občanskoprávním řízení. Odvolatelé poukazují na zásadu in dubio pro reo platnou v trestním řízení a zdůrazňují, že zpochybnění existence pohledávky, jejíž uspokojení mělo být zmařeno, znamená zpochybnění základní podmínky pro závěr, zda mohli obžalovaní spáchat trestný čin kladený jim za vinu. Odvolatelé závěrem navrhli, aby krajský soud napadený rozsudek zrušil a zprostil je obžaloby podle § 226 písm. b) tr. ř.

Z podnětu podaných odvolání přezkoumal krajský soud podle § 254 odst. 1, 3 tr. ř. zákonnost a odůvodněnost všech výroků napadeného rozsudku i správnost postupu řízení, které jeho vydání předcházelo, a to zejména z hlediska vytýkaných vad. K vadám, které odvoláními nebyly vytýkány, přihlížel, pokud mohly způsobit nesprávnost přezkoumávaných výroků. Zjistil tak, že v řízení předcházejícím napadenému rozsudku nedošlo k podstatným procesním vadám, napadený rozsudek je však nepřezkoumatelný, jeho skutková zjištění jsou nejasná a neúplná a okresní soud se ani po právní stránce nevypořádal se všemi okolnostmi významnými pro rozhodnutí. V tomto směru jsou podaná odvolání důvodná.

Okresní soud na podkladě důkazů provedených v hlavním líčení důvodně vycházel z toho, že obžalovaný J. B. uzavřel dne 14. 4. 1997 s P. K. kupní smlouvu o prodeji nemovitostí v obci V. (blíže specifikovaných v kupní smlouvě) za kupní cenu 650 000 Kč, kterou měl podle znění smlouvy prodávající J. B. převzít před podpisem této kupní smlouvy. Stejným dnem je datován i dodatek k této kupní smlouvě, podle něhož P. K. zaplatí do 14. 5. 1997 J. B. doplatek kupní ceny dalších 600 000 Kč. Rozhodnutím Katastrálního úřadu v H. K. ze dne 10. 10. 1997, které bylo potvrzeno rozsudkem Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 6. 1. 1998, sp. zn. 30 Ca 206/97, byl zamítnut návrh na vklad vlastnického práva podle uvedené kupní smlouvy do katastru nemovitostí, a to z důvodu neurčitosti kupní smlouvy. Je dále nesporné, že rozsudkem Okresního soudu v Hradci Králové ze dne 27. 6. 2001, sp. zn. 8 C 27/98 (citovaným ve výroku napadeného rozsudku), který byl potvrzen rozsudkem Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 6. 9. 2002, sp. zn. 25 Co 121/2002, bylo pravomocně rozhodnuto, že obžalovaný J. B. je povinen zaplatit P. K. částku 650 000 Kč spolu s úrokem z prodlení od 1. 7. 1999 do zaplacení, když splatnost pohledávky byla stanovena ve smyslu § 563 obč. zák. na první den poté, co byl J. B. prostřednictvím doručené žaloby vyzván k plnění. Nesporná je rovněž skutečnost, že obžalovaní uzavřeli dne 5. 12. 2002 mezi sebou kupní smlouvu a dne 20. 11. 2003 dodatek k této kupní smlouvě, jak je uvedeno ve výroku napadeného rozsudku.

V občanskoprávním řízení, které skončilo shora uvedeným rozsudkem, soud uzavřel, že bylo

prokázáno, že před podpisem kupní smlouvy ze dne 14. 4. 1997 P. K. předal J. B. zmíněnou částku 650 000 Kč. Tato smlouva je v části týkající se převodu nemovitostí od počátku absolutně neplatná a je proto dána povinnost každého z účastníků vrátit druhému vše, co podle ní dostal (§ 457 obč. zák.). Majetkový prospěch ve výši 650 000 Kč získaný J. B. je tak bezdůvodným obohacením (§ 451 obč. zák.), jež bylo v daném případě důvodem vzniku závazku (§ 489 obč. zák.) mezi P. K. a J. B.

Mezi stranami je v tomto trestním řízení, stejně jako v předchozím občanskoprávním řízení, sporná otázka, zda skutečně došlo k předání uvedené částky 650 000 Kč, což obžalovaní popírají.

V napadeném rozsudku okresní soud dospěl k závěru, že „... je skutečně sporné, zda došlo fakticky k předání oné finanční hotovosti ... mezi obžalovaným B. a K.“. Poté okresní soud stručně zmínil některé aspekty dokazování se závěrem, že „tyto okolnosti by samy o sobě nepostačovaly k tomu, aby bylo možno jednoznačně konstatovat, že mezi obžalovaným B. a K. vznikl zmiňovaný vztah dlužník - věřitel“. Dále však okresní soud uvedl, že je rozhodující pravomocný rozsudek vydaný ve zmíněném občanskoprávním řízení, z něhož „jednoznačně vyplývá, že obžalovaný B. je povinen K. uhradit výše zmíněnou pohledávku i s příslušenstvím. Tento rozsudek již nabyl právní moci a není věcí tohoto řízení přezkoumávat jeho správnost.“

Trestného činu poškozování věřitele podle § 256 odst. 1 písm. a) tr. zák. se dopustí ten, kdo i jen částečně zmaří uspokojení svého věřitele tím, že zničí, poškodí, zatají, zcizí, učiní neupotřebitelnou nebo odstraní část svého majetku. Zákonným znakem tohoto trestného činu je tudíž existence pohledávky věřitele za dlužníkem, tedy vztahu dlužník - věřitel. Věřitelem je zde nutno rozumět každou osobu, která má vůči pachateli právo na plnění na základě existujícího závazkového právního vztahu, a to bez ohledu na to, zda důvodem vzniku takového vztahu je smlouva nebo jiná v zákoně uvedená skutečnost, např. způsobení škody, rozhodnutí státního orgánu, daňová povinnost. Jen za existence závazkového právního vztahu mezi dlužníkem a věřitelem může pachatel v zákoně uvedeným způsobem (částečně) zmařit uspokojení svého věřitele a tím naplnit znaky trestného činu poškozování věřitele podle § 256 odst. 1 tr. zák.

V ustanovení § 489 zmiňuje občanský zákoník výslovně i bezdůvodné obohacení jako jednu z právních skutečností zakládajících vznik závazkového právního vztahu. Podle § 451 odst. 2 obč. zák. je bezdůvodným obohacením majetkový prospěch získaný m.j. plněním z neplatného právního úkonu. Podle § 457 obč. zák. je-li smlouva neplatná nebo byla-li zrušena, je každý z účastníků povinen vrátit druhému vše, co podle ní dostal.

V daném případě se krajský soud ztotožňuje s rozhodnutím soudu v občanskoprávním řízení v tom, že předání zmíněné finanční částky 650 000 Kč podle neplatné kupní smlouvy ze dne 14. 4. 1997 by zakládalo - pokud by bylo prokázáno - závazkově právní vztah vyplývající z bezdůvodného obohacení, tedy vztah mezi obžalovaným J. B. jako dlužníkem a poškozeným P. K. jako věřitelem, zatímco pozdější výše citovaný rozsudek vydaný v občanskoprávním řízení, jímž bylo obžalovanému uloženo uvedenou částku jakožto bezdůvodné obohacení P. K. vrátit, má pouze deklaratorní povahu.

Jedině v případě, že by závazkově právní vztah vznikl na základě konstitutivního rozhodnutí státního orgánu (jako je například rozhodnutí soudu o zrušení a vypořádání podílového spoluvlastnictví), bylo by toto rozhodnutí státního orgánu možno v trestním řízení považovat za skutkovou okolnost, ze které by vyplýval vztah dlužník - věřitel a která by jakožto okolnost přímo zakládající znak skutkové podstaty trestného činu podléhala dokazování v trestním řízení, nemohla by však být soudem v trestním řízení přezkoumávána z hlediska své správnosti a opodstatněnosti.

V posuzovaném případě jde však o situaci jinou, kdy otázku, zda skutečně došlo ke zmíněnému předání finanční částky a tedy zda byl dán onen závazkově právní vztah mezi obžalovaným J. B. (dlužníkem) a P. K. (věřitelem), je soud v trestním řízení povinen posuzovat samostatně.

Podle § 9 odst. 1 tr. ř. orgány činné v trestním řízení posuzují předběžné otázky, které se v řízení vyskytnou, samostatně. Je-li tu však o takové otázce pravomocné rozhodnutí soudu nebo jiného státního orgánu, jsou orgány činné v trestním řízení takovým rozhodnutím vázány, pokud nejde o posouzení viny obviněného. (Podle § 9 odst. 2 tr. ř. nejsou orgány činné v trestním řízení oprávněny řešit samostatně otázky týkající se osobního stavu, o nichž se rozhoduje v občanskoprávním řízení, toto ustanovení však na daný případ zjevně nedopadá). Obecně je tedy podle § 9 odst. 1 tr. ř. především rozhodné, zda jde v tom kterém případě o předběžnou otázku týkající se posouzení viny obviněného. Jestliže jde o otázku viny, pak orgány činné v trestním řízení posuzují předběžnou otázku (s výjimkou otázek osobního stavu) vždy samostatně, bez ohledu na to, zda o takové předběžné otázce existuje pravomocné rozhodnutí příslušného státního orgánu. Předběžnými otázkami mohou být i otázky z oboru občanského práva hmotného.

V daném případě je takovou předběžnou otázkou, zda došlo k bezdůvodnému obohacení obžalovaného (plněním z neplatné kupní smlouvy). Podle názoru krajského soudu jde tu o posouzení viny. Za otázku viny je nutno považovat nejen každý znak trestného činu (ať již uvedený v obecné, nebo zvláštní části trestního zákona), ale i každou jednotlivou podmínku nutnou pro závěr, zda se jedná o trestný čin či nikoli. Otázka, zda skutečně došlo ke zmíněnému předání finanční částky a zda vznikl závazkově právní vztah z bezdůvodného obohacení mezi obžalovaným J. B. jako dlužníkem a P. K. jako věřitelem, je otázkou přímo se vztahující k tomu, zda byl dán vztah dlužník - věřitel jakožto základní zákonný znak skutkové podstaty trestného činu poškozování věřitele podle § 256 tr. zák., a tedy otázkou, kterou je soud v trestním řízení povinen posuzovat samostatně. Lze tedy uzavřít, že okresní soud v této otázce nebyl vázán zmíněným pravomocným rozsudkem soudu v občanskoprávním řízení. V tom se krajský soud s právním názorem prezentovaným v odůvodnění napadeného rozsudku neshoduje. (To ovšem nic nemění na tom, že s výjimkou tohoto trestního řízení je uvedený pravomocný občanskoprávní rozsudek i nadále závazný a vykonatelný).

Pokud tedy okresní soud dospěl k závěru, že není prokázáno, že došlo k předání předmětné finanční částky, znamenalo by to, že jednáním obžalovaných popsáním v žalobním návrhu nebyly naplněny zákonné znaky uvedeného trestného činu. V případě takového závěru - a ten okresní soud v odůvodnění napadeného rozsudku vyjádřil - by tedy mělo být rozhodnuto ohledně obou obžalovaných o zproštění obžaloby podle § 226 písm. b) tr. ř., pokud by nepřicházelo v úvahu posouzení jednání obžalovaných jako jiný trestný čin.

Zároveň je však třeba konstatovat, že okresní soud při tvorbě svých shora zmíněných předběžných skutkových závěrů nepostupoval důsledně podle § 2 odst. 6 tr. ř., nezhodnotil řádně všechny provedené důkazy samostatně i v jejich vzájemné souvislosti a svůj závěr, že není prokázáno, že k předání uvedené finanční částky došlo, přesvědčivě neodůvodnil, patrně proto, že si neuvědomil význam tohoto svého skutkového závěru a považoval jej za otázku v tomto řízení podružnou, když vycházel z toho, že je vázán zmíněným rozhodnutím soudu v občanskoprávním řízení (s jehož důkazními závěry se zjevně neztotožnil). Okresní soud se dostatečně nevypořádal s rozhodnutím soudu v občanskoprávním řízení a s jeho argumentací. Skutečnost, že soud v trestním řízení není vázán pravomocným rozhodnutím příslušného orgánu, neznamená, že není povinností soudu v trestním řízení se takovým rozhodnutím zabývat a vzít ho v úvahu. Případné odchylné rozhodnutí o řešené otázce je třeba náležitě odůvodnit, neboť tu jde o odchylné řešení otázky, o níž bylo vydáno pravomocné rozhodnutí orgánem, jemuž je řešení takové otázky speciálně svěřeno. To platí tím spíše o rozhodnutí soudu v občanskoprávním řízení (pokud v mezidobí nedošlo k výrazné změně poměrů nebo důkazní situace). Z uvedených důvodů nemohl krajský soud vyjít ze skutkových zjištění okresního soudu a pouze je po právní stránce jinak posoudit.

Pro úplnost krajský soud uvádí, že při závěrech, k nimž okresní soud dospěl, nebyly splněny zákonné podmínky pro upuštění od potrestání ve smyslu ustanovení § 24 odst. 1 tr. zák.

Krajský soud dospěl k závěru, že zjištěné vady by nebylo možné odstranit ve veřejném zasedání konaném o odvolání. Jestliže okresní soud si dostatečně neujasní, jakými skutečnostmi se má zabývat, které důkazy a z jakých hledisek hodnotit a čeho se mají týkat jeho skutková zjištění, bylo by nahrazování této činnosti okresního soudu soudem odvolacím v rozporu se zásadou dvojinstančnosti trestního řízení a nepřiměřeným způsobem by zasáhlo do práv obhajoby. Proto byly splněny zákonné podmínky pro vrácení věci soudu prvního stupně podle § 259 odst. 1 tr. ř.

Z těchto důvodů byl napadený rozsudek podle § 258 odst. 1 písm.b) tr. ř. v celém rozsahu zrušen a za podmínek § 259 odst. 1 tr. ř. byla věc vrácena okresnímu soudu k novému projednání.

Okresní soud v dalším řízení znovu zhodnotí provedené důkazy v souladu s ustanovením § 2 odst. 6 tr. ř. a učiní řádně odůvodněná skutková zjištění o všech významných okolnostech v rozsahu nezbytném pro rozhodnutí. Provede i další důkazy v případě, že taková potřeba vyvstane. Na základě takto učiněných skutkových zjištění a při vázanosti právním názorem krajského soudu (§ 264 odst. 1 tr. ř.) učiní příslušné právní závěry a znovu ve věci rozhodne a své rozhodnutí řádně odůvodní (v souladu s ustanovením § 125 odst. 1 tr. ř.).